

Achtergrond promotieonderzoek

Geweld door partners en ex-partners is een groot maatschappelijk probleem en de impact op het welzijn van slachtoffers is groot. Zo vertelt een slachtoffer die door haar ex-partner werd gestalkt:

“Eerst wilde ik proberen om zo onzichtbaar mogelijk te zijn en hield ik eigenlijk met alles wat ik deed rekening met hem. Of ik de deur uitging, hoe laat ik de deur uitging. Bij de supermarkt voor als hij me daar zou opwachten...werd ik me heel erg bewust van waar parkeer ik mijn auto en hoe parkeer ik hem, altijd omgekeerd zodat ik gelijk kan wegrijden. Je zet jezelf mentaal in een soort oorlogsgebied. Je bent altijd aan het vooruit denken. Je verzint verschillende scenario's, het gebeurt niet, maar je probeert alles voor te zijn.”

Naast continue rekening houden met verschillende scenario's, vertellen slachtoffers ook dat ze slecht slapen, continue het gevoel hebben dat ze over hun schouder moeten kijken en bang waren. De behoefte aan bescherming onder slachtoffers van (ex-)partnergeweld is groot.

Een belangrijke beschermingsmaatregel zijn strafrechtelijke contact-, locatie- en gebiedsverboden (vanaf hier 'verboden' genoemd). Die worden vaak opgelegd aan ex-partners na aangifte van mishandeling, bedreiging en/of stalking. In de afgelopen jaren werden de wettelijke mogelijkheden om een dergelijk verbod op te leggen uitgebreid en is het aantal opleggingen toegenomen. Maar zijn ze 'effectief'? In 2019 heeft sociaalpsycholoog en onderzoeker Irma Cleven samen met collega's in opdracht van het Ministerie van Justitie en Veiligheid het eerste onderzoek afgerond naar de naleving en handhaving van dergelijke verboden in Nederland. Daaruit bleek onder andere dat meer dan de helft van de slachtoffers die beschermd worden door een verbod zich niet veiliger voelt door het verbod.¹ Dat is veel.

1. Fischer, T., Cleven, I. & Struijk, S. (2019). Handhaving en veiligheid bij strafrechtelijke contact-, locatie- en gebiedsverboden ter bescherming van slachtoffers. Erasmus Universiteit Rotterdam/WODC.

Onderzoeksvragen en methode

Daarom startte Irma Cleven in september 2018 een verdiepend promotieonderzoek naar ervaringen van slachtoffers met deze verboden. Daarin werden twee hoofdvragen onderzocht:

1. Wat betekent je ‘empowered’ voelen door een verbod?

2. Hoe en wanneer dragen verboden bij aan ‘empowerment’?

Dit werd onderzocht vanuit een zogenaamd ‘empowerment perspectief’. ‘Empowerment’ wordt gezien als het sleutelmechanisme dat verklaart hoe een interventie, zoals een verbod, veiligheid en welzijn vergroot. Een empowerment perspectief is geschikt omdat het slachtoffer een belangrijke rol speelt in het creëren van hun eigen veiligheid via een verbod. Die moet immers schendingen signaleren en melden bij de politie, en dat binnen de eerder beschreven soms complexe dynamiek van partnergeweld. Vanwege de bondigheid wordt dit perspectief in deze samenvatting niet verder toegelicht.

De hoofdvragen zijn aan de hand van de volgende onderzoeksmethoden onderzocht:

- Er is een **literatuurstudie** uitgevoerd naar ervaringen van slachtoffers met verboden.
- Er werd een **vragenlijst** geanalyseerd die was ingevuld door 101 slachtoffers die beschermd werden door een verbod.
- Tussen 2020-2022 zijn er **interviews** afgenomen met 20 slachtoffers van (ex-)partnergeweld die beschermd werden door een verbod en 23 maatschappelijk werkers die slachtoffers ondersteunen (o.a. intensief casemanagers, casemanagers bij Veilig Thuis die al dan niet betrokken zijn bij huisverboden en begeleiders van Aware-trajecten).

Hoofdconclusies en implicaties

Er zijn vier hoofdconclusies. De eerste twee conclusies geven antwoord op de vraag: 'Wat betekent je 'empowered' voelen door een verbod?' De laatste twee conclusies geven antwoord op de vraag: 'Hoe en wanneer dragen verboden bij aan 'empowerment'?

CONCLUSIE 1. Weerstand en vrijheid

De eerste conclusie luidt: Weerstand kunnen bieden aan ongewenste verzoeken van de ex-partner, rust en de vrijheid om verder te kunnen gaan met hun leven zijn belangrijke doelen die slachtoffers hopen te bereiken via verboden. Maar de mate waarin verboden bijdragen aan deze doelen verschilt. Verboden zijn gemakkelijk te overtreden zonder bewijs achter te laten. En zelfs als verboden nageleefd worden vinden volhardende ex-partners manieren om slachtoffers lastig te vallen.

Een belangrijke implicatie hiervan is dat professionals aandacht dienen te hebben voor overtredingen van het verbod in het grijze gebied en voor gedragingen die niet formeel onder het verbod vallen, maar die wel als stalking kunnen worden gezien.

CONCLUSIE 2. Meer dan versterken van 'macht' van het slachtoffer

De tweede conclusie is om verder te kijken dan alleen aan 'macht' gerelateerde begrippen (weerstand kunnen bieden en vrijheid). De bijdrage van verboden aan veiligheid en welzijn hangt namelijk ook samen met je meer gesteund voelen door de politie en je meer verbonden te voelen met je omgeving.

Samen geven deze dimensies aan hoe belangrijk de bijdrage van verboden aan veiligheid en welzijn van slachtoffers is.

CONCLUSIE 3. Rol van self-efficacy

De derde conclusie gaat over hoe en wanneer verboden bijdragen aan empowerment. Verboden empoweren slachtoffers doordat ze het gevoel van veiligheidsgerelateerde self-efficacy vergroten. Binnen de context van verboden houdt dat in: Het geloof in diens vermogen om 1) om te gaan met situaties waarin men geconfronteerd wordt met de expartner en het geloof in diens vermogen om 2) het risico op toekomstig contact te beheersen en/of de ernst van de gevolgen van dat contact te verminderen. Het verbod verbiedt gedrag dat eerder niet verboden was en waardoor de politie eerder ook niet kon handhaven. Slachtoffers geven aan dat het verbod hun het 'recht' geeft in geval van ongewenst contact de politie te bellen. De politie kan vervolgens handhaven.

Dit impliceert is dat het belangrijk is het gevoel van self-efficacy te versterken. Een knelpunt hierbij is dat dit gevoel van self-efficacy afhankelijk is van de verwachtingen van de handhaving. En die waren vaak onrealistisch. 3 De bevindingen wijzen er echter ook op dat een vast contactpersoon van de politie mogelijk dit gevoel van self-efficacy kan versterken en tegelijkertijd realistische verwachtingen van de handhaving kan scheppen.

CONCLUSIE 4. Rol wijkagenten en social workers

De laatste conclusie luidt dat wijkagenten en social workers op meerdere manieren een belangrijke rol spelen in het 'empoweren' van een slachtoffer. Dit doen zij onder andere door

- a. het vergroten van kennis over hoe verboden werken,
- b. verwachtingsmanagement met betrekking tot de handhaving,
- c. het wegnemen van drempels om (vaak niet fysieke) schendingen te melden,
- d. toegang tot hulp van politie te vergroten in geval van gebrekkige handhaving en
- e. Ook kunnen hulpverleners een belangrijke rol spelen in geval van slachtoffers die zelf weer contact willen met de ex-partner met wie contact is verboden, en daarbij de balans zoeken tussen het beschermen van kwetsbare en soms ernstig getraumatiseerde slachtoffers en het respecteren van hun keuzevrijheid.

Deze conclusie benadrukt het belang van investeringen in een vast contact vanuit de politie en een betere samenwerking met de hulpverlening om de bijdrage van verboden aan empowerment te vergroten.

Samenvattend biedt het onderzoek inzicht in wat belangrijk is in de ondersteuning van slachtoffers die beschermd worden door een verbod.

Meer informatie?

Een uitgebreide samenvatting en de volledige tekst is te lezen via 'Pure', waar de Erasmus Universiteit Rotterdam al haar onderzoeken op publiceert:

<https://pure.eur.nl/en/publications/penal-protection-orders-and-ex-partner-violence-unravelling-when->

Voor de volledige lijst van publicaties die naar aanleiding van dit proefschrift zijn geschreven, zie de projectpagina van het onderzoek op de website van kennisnetwerk Victimologie in Nederland (ViNe):

https://victimologie.nl/netwerkliden/onderzoek_irma_cleven/

De volledige referentie van het proefschrift luidt:

Cleven, I. (2025). *Penal protection orders and (ex-)partner violence: Unravelling when and how survivors feel "empowered"*. [Doctoral Thesis, Erasmus University Rotterdam].